

LexicoNordica

Forfatter:	Tor Erik Jenstad og Carina Nilstun	
Anmeldt værk:	Tone Tryti: <i>Norsk slangordbok</i> . Oslo: Kunnskapsforlaget 2008. 423 s. ISBN 978-82-573-1980-9.	
Kilde:	LexicoNordica 16, 2009, s. 319-324	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Tor Erik Jenstad og Carina Nilstun

Tone Tryti: Norsk slangordbok

Tone Tryti: *Norsk slangordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget 2008. 423 s. ISBN 978-82-573-1980-9.

1. Innledning og kort beskrivelse

Med denne utgivelsen har Norge fått sin første omfattende slangordbok. Den som kommer nærmest opptil, er vel Marm (1962). Ellers har vi hittil måttet greie oss med mindre og upretensiøse publikasjoner som Gleditsch (1952) og Kunnskapsforlagets miniordbøker *Slangordboka* (2005, 2006 og 2007). Et viktig arbeid om slang på ett enkelt felt (narkoslang) er Eifring (1985). Norge har stått langt tilbake for sine nordiske naboland når det gjelder slangforskning og -dokumentasjon, men med *Norsk slangordbok* har vi tatt et betydelig skritt for å utlikne avstanden. Det var på høy tid at Norge fikk ei slangordbok av dette formatet.

Tone Tryti begynte sitt liv som slangforsker med hovedoppgaven (Tryti 1982), seinere utgitt i noe omarbeidet versjon som *Norsk slang*, som behandler typiske trekk og mønster i slangen (Tryti 1984). Hun har fortsatt innsamlingen etter dette og opplyser i forordet å ha en base på nærmere 120 000 ord. Dette er grunnstammen i ordboka.

Hoveddelen av boka er ei alfabetisk lemmaliste. I forord og innledning gjør forfatteren greie for bakgrunn, innsamlingsmetoder, avgrensning og redigeringsprinsipper. Boka avsluttes med lister over skjønn- og faglitteratur som er benyttet, pluss ei egen liste med litteratur om slang og beslektede emner.

Oppslagene er satt med fete typer og kan være både enkeltord og flerordsuttrykk. I siste tilfelle er det av hensyn til brukerne gjerne oppføring på flere steder (for eksempel er *ikke en puddelfjert* både ført som eget oppslag og under lemmaet *puddelfjert*). Artiklene inneholder definisjon(er) og eksempler (med eller uten kildeopplysninger), men bare i liten grad opplysninger om etymologi. Ordklasse er angitt ved homonymer og i noen andre tilfeller, mens morfologi og uttale aldri angis.

Et viktig faglig formål med ei slik bok må være å dokumentere det språklige tilfanget som slangen utgjør, og å gjøre det tilgjengelig for

videre forskning. Nyutvikling i ordforrådet er sentralt her. Det er ellers klart at dette stoffet har en betydelig underholdningsverdi og dermed bør være interessant også for et breiere publikum.

2. Avgrensning og utvalg

Tone Tryti har sjøl arbeidet seg fram til en definisjon av slang, her sitert fra innledningen (s. 7): ”Slang vil si bevisste avvik fra normalspråket som ikke er dialektalt eller faglig betinget”. Dette er en rimelig og praktisk avgrensning og i samsvar med moderne oppfatning av slang som et primært stilistisk fenomen i et språks leksikon. Likevel vil en finne innslag av yrkessjargong her (som *jomfru* og *horunge* fra typograffaget), og enkelte reine dialektformer (som *badla* ’tobakkspakke’). Det vil alltid være gråsoner og enkeltvalg som kan diskuteres. Er for eksempel *englehår* om en type juletrepynt virkelig slang? Og *Tunga* som navn på Trondheim krets fengsel er nok temmelig nøytralt stilistisk.

Materialet er innsamlet på brei front og på mange forskjellige måter. Listen over gjennomgåtte skjønnlitterære kilder er imponerende lang, og i forordet angis det også en respektabel bredde i kildene. At Internett er flittig brukt, er et stort pluss for boka. Her kan mange nye slangdannelser fanges opp. Materialet ser ut til å dekke ganske godt den mer allmenne slangen og også nyere slangord som *noob*, *loke* og *wolla* er kommet med, men det er likevel ikke så vanskelig å finne ord eller betydninger som åpenbart mangler. Et eksempel kan være *kaputt* i betydning ’utslitt, ferdig’, om folk (men *kaputtski* er med), et annet er *plapre* i betydning ’sladre, tyste’. Søk i ordbøker og ordboksbaser på ”slang” eller tilsvarende bruksmarkeringer ville kunne fanget opp tilfeller som dette. Skulle man peke på flere mulige kilder, ville et talemålskorpus vært nærliggende å gjøre seg nytte av, siden slang gjerne oppstår i muntlig språk. Det er også mye mer å hente i dialektmaterialet. Trass i grensedragingen mot dialekt er det opplagt mye leksikalsk stoff i dialektene som må regnes som slang dersom en legger reint stilistiske kriterier til grunn. Dialektordsamlinger er utnyttet til en viss grad, men det kunne vært gjort mye mer ut av det. En god del både bygde- og byslang savnes. Fra Trondheim kan vi nevne ord som *bøgge*, *kjave* og *lakrismann* om politi, og det ennå fullt levende *broie* om å henge bak på biler. Det går fram at det er brukt muntlige kilder, men et landsomfattende kontaktnett av habile, interesserte og observante personer ville sikret bedre geografisk dekning.

3. Merknader til det redaksjonelle

3.1. Lemmaform

I noen tilfeller kunne Tryti med fordel vært mer systematisk og i større grad fulgt rådende leksikografiske standarder. Substantiv som først og fremst opptrer i bestemt form, har også fått dette som oppslag (som *frikket* og *konsen*). Det samme er for øvrig gjort ved flertallsformer (for eksempel *lammeskyer* og *moggiser*), uten at det er nevnt i innledningen. I den grad slike former er enerådende, burde dette heller angis sammen med definisjonen, og oppslaget burde vært i ubestemt form entall. For en del ord er det nok også diskutabelt hvor dominerende bøyingsformen er. Mange ord for 'penis' har fått oppslag i bestemt form entall (men ikke helt konsekvent, jf. et oppslag som *pisselur*). Det kan godt hende bestemt form er mest brukt, men også ubestemt form er jo helt kurant, som i "ha stor/liten pitt/fant/tissefant" m.m.

Stavemåter i oppslag er et opplagt problem i slangordbøker. Det ligger jo i slangens natur at vi har å gjøre med bevisst avvik fra normer. Likevel burde oppslag som *dunderen* og *donderen*, eller *pellefygert* og *pillefygerten* samles på ett sted for å gi det fulle bildet, og så får en heller legge inn tilvisinger.

3.2. Struktur

De mange flerordsuttrykkene kunne også i en del tilfeller vært bedre samlokalisert og samordnet. Et uttrykk som *å vifte med balltre i Jotunheimen* kan varieres en del, men denne variasjonsrikdommen framgår bare i liten grad i de mange oppslagene som er viet uttrykket. Man finner det blant annet under lemmaene *vifte med balltre i Jotunheimen* el. *på Finnmarksvidda* el. *vifte med utstyret i Liertunellen*, *balltre*, *Jotunheimen*, *slåballkølle*, *vindu*, *gymsal* og *pikk*. Det er flott at Tryti ikke utelater disse mange kreative variasjonene, men det ville vært bedre dokumentasjon og mer brukervennlig å redegjøre for uttrykket og dets løse forbindelser i ett, ev. få oppslag (som henviste til hverandre), mens alle variantene for utstyr og lokasjon kunne vært gjort til henvisningslemmaer. For øvrig angis "ha samleie med kvinne som har hatt mange seksualpartnere" som definisjon av uttrykket. Dette er kanskje ikke helt dekkende. Det er ikke slik at "alle" har viftet med balltre i Jotunheimen, snarere er poenget at det er "godt om plassen" der.

Omvendt er synonymer av og til samlet i én og samme artikkel og med felles definisjon. Slik er det gjort f. eks. med *pølserør*, *pølseknakk* og *pølsevev*. Disse burde hatt hvert sitt oppslag. Som det står nå, vil en ikke finne noe på *pølsevev* dersom en slår opp det på alfabetisk plass.

3.3. Informasjonstyper

Definisjoner og forklaringer er holdt knappe til fordel for en langt rausere omgang med eksempler. Dette er et klart pluss. Eksemplene formidler informasjon i massevis, enten det er om stilnivå, betydning, kollokasjoner, morfologi osv. og de utgjør kjernen av bokas underholdningsverdi. Mange artikler har mange eksempler, og det er vel anvendt plass i ei bok som dette. Vi kunne til og med ønsket oss eksempler som obligatorisk del av artiklene. Eksemplene er ofte fulgt av kilde, men mange ganger mangler dette uten at man får inntrykk av at eksempelet er redaksjonelt. Når kilder ikke angis konsekvent, burde prinsippene vært klargjort i forordet. I forlengelsen av den noe mangelfulle behandlingen av dialektmateriale kan det hevdes at det burde vært heimfesting av det som opplagt er dialektalt. *Badla* må høre heime på Sørvestlandet, og det burde vært nevnt.

4. Andre merknader

Bokas bruksverdi kunne vært hevet ved å utstyre den med en semasiologisk del 2, ei stikkordliste. Visse "temaer" er tilbakevendende, og å se dette mylderet av uttryksmuligheter samlet er både underholdende og nyttig – det ville åpnet for at boka ikke bare tjente til resepsjon, men også til produksjon. En annen forbedring ville være å inkludere etymologi i artiklene i mye større utstrekning enn det nå er gjort. Ikke bare fordi er folk interessert i etymologi, men også fordi det er viktig å dokumentere ordenes tilblivelse mens de enda er ferske og i bruk. Med slangens ofte korte levetid kan forklaringer som er tydelige i dag være langt mer vanskelig tilgjengelig noen tiår fram i tid.

Det hadde også gjort seg med et innføringskapittel med litt slanghistorie, typiske trekk og mønster i slang m.m., som Tryti sjøl har behandlet så godt i boka *Norsk slang*.

5. Sluttvurdering

Populærleksikografi kombinert med seriøs, faglig dokumentasjon, som dette er, risikerer å falle mellom flere stoler når det gjelder mulige brukere. Det går heller ikke klart fram av forord og innledning hvem en tenker seg som brukergrupper. Underholdningsverdien er det ingen tvil om. Gjester får raskt øye på boka om den ligger noenlunde synlig, og den fungerer utmerket som underholdning og tidtrøyte både alene og i selskap med flere. Ikke minst er det en utfordring å klare å bla seg fram til et ord man vil lese om uten å fortape seg på vei dit. Men boka er også en viktig dokumentasjon av en lite utforsket språkvarietet, og den burde være potensielt nyttig for fagfolk, spesielt som kilde til påvisning av leksikalske endringer og nyord. Det er alltid verdifullt å ha et stort og oversiktlig tilfang samlet. I tillegg til det som alt er påpekt, ville det økt nytteverdien med en mer bevisst gjennomgang av stoffet, særlig med tanke på etymologi og tidfesting. Et eksempel på det kan være *i hytt og gevær* og *i hytt og kav*, som begge er lemma, definert som 'i hytt og vær, i hytt og pine'. Det siste har nok ennå et tydelig slangpreg, og her burde utviklingen fra sammenblandingen av *i hytt og vær* og *død og pine* kommet med.

Trass i kritiske merknader til enkeltdetaljer, lemmaseleksjon og enkelte redaksjonelle valg, må hovedkonklusjonen bli at Tone Tryti gjennomfører opplegget sitt på en systematisk og bra måte. Hun har gitt et viktig tilskudd til dokumentasjonen av norsk språk. Som første-generasjons omfattende norske slangordbok er dette uansett en begivenhet i norsk slangforskning og i norsk leksikografi i det hele og et godt utgangspunkt for videre slangforskning. Vi tror og håper på nye, revidererte utgaver.

Litteratur

- Eifring, Halvor 1985: *Høy eller stein? Narkotikaslang i Norge*. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø: Universitetsforlaget.
- Gleditsh, Ulf 1952: *Det får'n si. Norsk slangordbok*. Oslo: Nasjonalforlaget.
- Marm, Ingvald 1962: *Slang og sjargong. En kavalkade over det muntre innslaget i norsk hverdagstale*. Oslo: Aschehoug.
- Tryti, Tone 1982: *Norsk slang ca 1930–1980: med hovedvekt på Oslo-slangen*. Hovedoppgave. Universitetet i Oslo.
- Tryti, Tone 1984: *Norsk slang*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tor Erik Jenstad
Norsk Ordbok 2014
Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
NTNU
N-7491 Trondheim
tor.erik.jenstad@hf.ntnu.no

Carina Nilstun
Masterstudent i tysk språk ved UiO
Rektorhaugen 25
N-0876 Oslo
cpnilstu@student.uio.no